

The Perception of Human Being in al-Māturīdī (PhD. Dissertation)

Osman Nuri Demir *

Abstract

In this thesis, which bears the name of *The Perception of Human Being in al-Māturīdī* (PhD. Dissertation, Marmara University, Institute of Social Sciences, Department of Basic Islamic Sciences, İstanbul, Turkey, 2019), the subject of Human Conception for Imam Māturīdī, (d. 333/944) who is one of the most important figures of the Islamic thought and one of the pioneers of Ahl al-Sunnah, has been studied. In order to address this issue comprehensively, “What is human and why he is existed? What kind of being does man have? Is there a link between the creation of the human species and the creation of the world/universe in its present form? What is the position and limit of man before Allah, the realm in which he gains existence, and other creatures with whom he shares the universe? In what way and in what dimension is his relationship with Allah and the universe? What are the main principles that enable man to realize his humanity? What is the greatest blessing given to man and the most valuable talent he has? Who is a good and ideal person? Can any human be the ideal person? What is death? Why does man die? The answers to many questions that can be listed such as; “What kind of existence does one expect after death? have been investigated. While this was done, it was tried to put forward the human conception of al-Māturīdī in a holistic manner on the basis of his point of view and the aspects he put forward in human thought.

This study consists of an introduction, three sections and conclusion. The introduction provides information about the purpose, importance, scope, sources and methods of the research. In the first chapter, based on

* Dr. Presidency of Religious Affairs, İstanbul, Turkey

Dr. Diyanet İşleri Başkanlığı, İstanbul

osmannuridemir@hotmail.com ORCID: 0000-0001-9701-6655

Types: Summaries of Doctoral Dissertations

Received: 16 July 2019

Accepted: 29 July 2019

Published: 31 July 2019

Cite as: Osman Nuri Demir, “The Perception of Human Being in al-Māturīdī (PhD. Dissertation)”, *ULUM* 2/1 (July 2019): 187-191, <https://doi.org/10.5281/zenodo.3355752>

the question "What is human?", Māturīdī's thoughts about the nature of human being, the structure of existence before and after the birth, The Messenger of Allah Adam, creation of Eve, the stages of human creation in the world and the place of mankind in the world were subjected to a detailed examination. Māturīdī's answers to the mentioned question and the religious and philosophical foundations of these answers have been investigated, his explanations of the nature of man and short comparisons between the mutaqqaddimun period of Kalām and philosophical tradition have been made. With his views on this issue, Māturīdī's standing in the Islamic viewpoint has been tried to be determined. al-Māturīdī thinks that man is an entity with complex and ontological integrity with his life and soul that gives him consistency, his *nafs* which is the grasping principle that enables him to comprehend and reason, and likewise with his body which is the apparent dimension of his material and spiritual properties, and rejects reductionist and fragmentary approaches. Māturīdī, who states that 'aql (reason) is the most valuable thing that man possesses, accepts that in addition to human 'aql (mind), there is also a nature from a realist point of view. al-Māturīdī states that human nature is at times in conflict with reason and that this is inevitable. But he accepts that in the event of such a conflict, what is surely cherished, that is, mind must be followed. Similar to Imām Abū Ḥanīfa (d. 150/767), Māturīdī, who understood the Fitrah as "Islamic Creation", emphasizes that in this sense, every human being, like all beings, is brought into being by the function of pointing to the existence and unity of Allah with the characteristics of creation. *Mīsāq* according to Māturīdī; is the creation of human with the capacity to reply with "balā" (yes indeed) meaning; "Yes, you are our Lord" to the question; "Alastu bi-rabbikum" meaning: "Am I not your Lord", If it was reality. Therefore, according to him, metaphorical language was used in the statements regarding *mīsāq* in the Qur'ān.

The second part of the study bears the title "Human as Aimed Being". According to Māturīdī, "Why did Allah create universe?" The correct answer to his question must be; "Because he is Allah." Accordingly, the act of creating is His attribute, and Allah Almighty creates because He is the Creator. Therefore, it is not right to show man or any other being as the cause of Allah's creation. However, when the universe and beings are observed, it is understood that the establishment of the world is aimed at human beings, and that the wisdom and fate in the creation of the world is reached only through the discovery of human beings, and that everything in the universe is created for man, for his benefit and observation. All this shows that human beings are "Purposed Being" and "Small World." Among the beings in the universe, human beings have a separate position by having reason and freely performing their actions. As an entity capable of obedience or rebellion with the freedom of Will and choice, man has become available to position himself at the top of the hierarchy of being and to fall below if he fails to use these abilities correctly. According to Māturīdī, freedom is the most precious thing he has, just as reason is the most valuable ability of man. The price of human freedom is to address the proposal (*taklīf*) and to be held responsible for its choices and actions. al-Māturīdī states that every person is assigned the duty of caliphate. The "Caliph man" should carry out reconstruction and reform activities throughout the world, starting with himself. Every human being is a custodian on Earth and in his own body and has to act with safety awareness. In this sense, human beings must be just and moral towards their soul, creatures and Allah, and they must make their relations on the axis of the principle of Tawhid. The ideal person of al-Māturīdī is "Distinguished Man". The distinguished person has a realist structure, not utopian in terms of role modeling, and has examples in the outside world. The most obvious examples of this are all the Messengers of Allah, especially messenger Muhammad (pbuh).

In the third chapter called “The End or Eternity of Man”, the meanings that al-Māturīdī places on death as the characteristic of man, the new structure of being gained by man with death, and the situation of this structure in the *barzakh* and the Hereafter life are discussed. al-Māturīdī thinks that the existence of the Hereafter is a necessity of reason and wisdom and humanity within the framework of the idea of wisdom and fate. Because, according to Māturīdī, human is a being that is going to be complete with death. Death in the world is something must be prepared for, not avoided, for Man. Life, that is the top of the worldly tastes; was given to seek the life of Paradise, which is eternal life; Worldly death, the most severe of pain, was given to avoid the eternal torment, the eternal and most painful death. al-Māturīdī states that man will lead a spiritual life in the life of the *barzakh*, but with the resurrection (ba’th) –as required by al-Māturīdī's system– soul (rūh), *nafs* and body will be reunited.

The thesis is completed with the “conclusion” section containing the findings/results reached in the research. Here, it is emphasized that there is a need to re-negotiate the idea with the human conceptions in the Islamic tradition in order to re-establish the human conception of the Muslim individual, which has changed under the influence of Western philosophy and has shifted from its own line. In order to meet this need, it is foreseen that reviving the ideas of al-Māturīdī can make important contributions. The reason for this is that al-Māturīdī has an intensity and richness that can be the cornerstone of human conception in this regard.

Keywords

Kalām, Māturīdī, Human Conception, Human Nature, Intellect, Proposition/*Taklīf*, Caliphate of Man, Death and Eternal Life

Māturīdī’de İnsan Tasavvuru (Doktora Tezi)

Özet

Māturīdī’de İnsan Tasavvuru (Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı, 2019) ismini taşıyan bu tezde İslâm düşünce geleneğinin en önemli simalarından ve Ehl-i Sünnet’in kurucu isimlerinden İmam Māturīdī’nin (ö. 333/944) insan tasavvuru konu edilmektedir. Bu konunun kapsamlı bir şekilde ele alınabilmesi amacıyla “İnsan nedir ve niçin vardır? İnsanoğlu nasıl bir varlık yapısına sahiptir? İnsan türünün yaratılmasıyla âlemin mevcut şekliyle vücûda getirilişi arasında bir bağ var mıdır? İnsanın Tanrı’ya, içinde varlık kazandığı âleme ve evreni paylaştığı diğer canlılara karşı konumu ve sınırı nedir? Onun, Tanrı ve evrenle ilişkisi ne şekilde ve hangi boyuttadır? İnsanın varoluş amacını gerçekleştirmesini sağlayan ana esaslar nelerdir? İnsana verilen en yüce nimet ve onun sahip olduğu en değerli yetenek hangisidir? İyi ve ideal insan kimdir? Her insan, ideal insan olabilir mi? Ölüm nedir? İnsan niçin ölmektedir? İnsanı ölümden sonra nasıl bir varoluş beklemektedir?” şeklinde sıralanabilecek pek çok sorunun cevabı araştırılmıştır. Bu yapılırken Māturīdī’nin bakış açısı ve onun insan düşüncesinde öne çıkarıldığı yönler esas alınarak Māturīdī’nin insan tasavvuru bütüncül bir şekilde ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Bu çalışma giriş, üç bölüm ve sonuç kısmından oluşmaktadır. Girişte araştırmanın amacı, önemi, kapsamı, kaynak ve yöntemleri hakkında bilgi verilmiştir. Birinci bölümde “İnsan nedir?” sorusu esas alınarak bu soru

bağlamında insanın mahiyeti, dünyaya gelmeden önceki ve sonraki varlık yapısı, Hz. Âdem ve Hz. Havvâ'nın yaratılışları, dünyada insanın yaratılış evreleri ve insanoğlunun âlemdeki yeri hakkında Mâtürîdî'nin düşünceleri ayrıntılı bir şekilde incelemeye tâbi tutulmuştur. Mezkûr soruya Mâtürîdî'nin verdiği cevaplar ve bu cevapların dinî ve felsefî temelleri araştırılarak, Mâtürîdî'nin insanın mahiyetine ilişkin açıklamalarıyla, müttekaddimîn dönemi kelâm ve felsefe geleneği arasında kısa mukayeseler yapılarak bu konudaki görüşleriyle Mâtürîdî'nin, İslâm düşünce geleneğinde durduğu yer tespit edilmeye çalışılmıştır. Mâtürîdî, insanın hayat ve kıvam veren ruhuyla, idraki ve akletmeyi sağlayan kavrayıcı ilke olan nefsiyle (*nefs-i derrâke*), aynı şekilde maddî ve manevî özelliklerinin görünen boyutu olan bedeniyle kompleks ve ontolojik bütünlüğe sahip bir varlık olduğunu düşünmekte, indirgemeci ve parçacı yaklaşımları ise reddetmektedir. Aklın insanın sahip olduğu en değerli şey olduğunu belirten Mâtürîdî, realist bir bakış açısıyla insanın aklına ilâve olarak bir de doğasının var olduğunu kabul etmektedir. Mâtürîdî insanî doğanın zaman zaman akılla çatışma içine girdiğini ve bunun kaçınılmaz olduğunu ifade etmektedir. Ancak o, böyle bir çatışma durumunda mutlaka akla uyulması gerektiğini kabul etmektedir. Fıtratı İmâm-ı Âzam Ebû Hanîfe'ye (ö. 150/767) benzer şekilde, “yaratılış İslâm'ı” tarzında anlayan Mâtürîdî, bu anlamda bütün varlıklar gibi her insanın yaratılış özellikleriyle Allah'ın varlığına ve birliğine işaret etme fonksiyonuyla vücûda getirildiğini vurgulamaktadır. Mâtürîdî'ye göre mîsâk, insanoğlunun -şayet vâki olsaydı- “Elestü birabbiküm” yani “Ben sizin Rabbiniz değil miyim?” sorusuna “Evet, Sen bizim Rabbinizsin” mânâsına gelen “Belâ” cevabını verebilecek istidatta yaratılmış olmasıdır. Dolayısıyla ona göre Kur'ân'daki mîsâka ilişkin ifadelerde metaforik bir dil kullanılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümü, “Gaye Varlık Olarak İnsan” başlığını taşımaktadır. Mâtürîdî'ye göre “Allah mahlûkatı niçin yaratmıştır?” sorusuna verilmesi gereken doğru cevap “Çünkü O, ilâhtır” şeklinde olmalıdır. Buna göre yaratmak O'nun zâtî özelliğidir ve Allah Teâlâ bizâtihi Yaratıcı olduğu için yaratmaktadır. Dolayısıyla Allah'ın yaratmasına sebep olarak insanın ya da başka bir varlığın gösterilmesi doğru değildir. Bununla beraber evren ve varlıklar gözlemlendiğinde âlemin kuruluşuyla insanın hedeflendiği, âlemin yaratılışındaki hikmet ve âkıbetin ancak insanın varlık bulmasıyla kemâle ulaştığı, kâinattaki her şeyin bir şekilde insan için, onun yararı ve müşahedesini için yaratıldığı anlaşılmaktadır. Bütün bunlar insanın “Gaye Varlık” ve “Küçük Âlem” olduğunu göstermektedir. Âlemdeki varlıklar arasında insanoğlu akla sahip olması ve eylemlerini özgürce gerçekleştirebilmesiyle ayrı bir konuma sahiptir. İrade ve seçim hürriyeti ile itaat etmeye ehil veya isyana yönelmesi muhtemel bir varlık olarak insan, bu yönüyle hem varlık hiyerarşisinin en üstünde konumlanmaya hem de bu yeteneklerini doğru kullanmayıp zâyi etmesi durumunda aşağıların aşağısına düşmeye müsait hâle gelmiştir. Zira Mâtürîdî'ye göre akıl insanın en değerli yeteneği olduğu gibi özgürlük de onun sahip olduğu en kıymetli şeydir. İnsanın özgür oluşunun bedeli ise teklife muhatap kılınmak, seçimlerinden ve yapıp etmelerinden sorumlu tutulmaktır. Mâtürîdî her insanın hilâfet vazifesi ile görevlendirildiğini ifade etmektedir. “Halife İnsan”, nefsinden başlayarak âlemin tamamında imar ve ıslah faaliyeti yürütmelidir. Her insan yeryüzünde ve kendi bedeninde emanetçi konumundadır ve emanet bilinci ile hareket etmek zorundadır. İnsanoğlu bu anlamda nefesine, varlıklara ve Tanrı'ya karşı âdil ve ahlâklı olmalı, ilişkilerini tevhid prensibi ekseninde gerçekleştirmelidir. Mâtürîdî'nin ideal insanı “Seçkin İnsan”dır. Seçkin insan, rol model alınması açısından ütöpik değil, realist bir yapıya sahiptir ve dış dünyada örnekleri mevcuttur. Bunun en belirgin örnekleri de başta Hz. Muhammed olmak üzere bütün peygamberlerdir.

“İnsanın Sonu ya da Sonsuzluğu” adındaki üçüncü bölümde ise Mâtürîdî'nin insanın zâtî özelliği olarak ölüme yüklediği anlamlar, ölümlerle birlikte insanın kazandığı yeni varlık yapısı ve bu yapının berzah ve âhîret

hayatındaki durumu konu edilmektedir. Mâtûrîdî, hikmet ve âkıbet düşüncesi çerçevesinde âhiretin varlığının akıl ve hikmetin ve insan oluşun bir gereği olduğunu düşünmektedir. Çünkü Mâtûrîdî'ye göre insan, olmakta olan ve ölümlle birlikte tamam olmaya giden bir varlıktır. Dünyadaki ölüm insan için kaçınılması değil, hazırlanılması gereken bir ölümdür. Dünyadaki lezzetlerin en üstünü olan hayat, ebedî hayat olan cennet hayatına rağbet etmek, yine acıların en şiddetlisi olan dünyevî ölüm de ebedî ve en acı ölüm olan sonsuz azaptan sakınmak için verilmiştir. Mâtûrîdî insanın berzah hayatında ruhanî bir hayat süreceğini fakat yeniden dirilişle (ba 's) birlikte -Mâtûrîdî'nin sistemi gereği- ruh, nefis ve beden birlikteliğine kavuşacağını belirtmektedir.

Tez, araştırmada ulaşılan bulguları içeren “Sonuç” bölümüyle tamamlanmaktadır. Burada Batı felsefesinin etkisi altında değişen ve kendi çizgisinden kayan Müslüman bireyin insan tasavvurunu yeniden doğru bir zemine oturtmak açısından İslâmî gelenekteki insan tasavvurlarıyla tekrar fikrî müzâkereye girilmesine ihtiyaç bulunduğu tespiti vurgulanmaktadır. Bu ihtiyacın giderilmesi noktasında ise Mâtûrîdî'nin düşüncelerinin canlandırılmasının önemli katkılar sağlayabileceği öngörülmektedir. Buna gerekçe olarak da Mâtûrîdî'nin insan tasavvurunun bu konuda temel taşı olabilecek bir yoğunlukta ve zenginlikte olması zikredilmektedir.

Anahtar Kelimeler

Kelâm, Mâtûrîdî, İnsan Tasavvuru, İnsanî Doğa, Akıl, Teklif, İnsanın Halifeliği, Ölüm ve Sonsuz Yaşam